

Azadlıqdan məhrum edilmiş yetkinlik yaşına çatmayanlar

9-cu Ümumi məruzədən çıxarış (1999)

İlkin qeydlər

20. Əvvəlki Ümumi məruzələrindən bəzilərində İQK polis bölmələri, həbsxanalar, tutulmuş mühacirlər üçün islah-əmək müəssisələri və psixiatriya müəssisələri daxil olmaqla müxtəlif həbsçəkmə yerlərində öz işinin əsas prinsiplərini müəyyənləşdirmək üçün meyar seçmişdir.

Komitə azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələr (yəni 18 yaşına çatmamış şəxslər) barəsində yuxarıda adı çəkilmiş müvafiq meyara istinad edir. Lakin azadlıqdan məhrum edilmə səbəblərindən asılı olmayaraq yeniyetmələr öz təbiətlərinə görə həddi-bülüğa çatmış gənclərə nisbətən daha həssasdırlar. Bu səbəbdən onların fiziki və zehni sağlamlılıqlarının kifayət qədər mühafizə olunmasını təmin etmək üçün xüsusi sayıqlıq tələb olunur. Azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələrlə qəddar rəftar edilməsinin qarşısının alınması ilə bağlı problemin vacibliyini ön plana çəkmək üçün İQK 9-cu ümumi məruzəsindəki bu başlığı həmin sahə ilə bağlı bəzi mübahisəli məsələlərin şərhinə həsr etməyi qərara almışdır.

Aşağıdakı paragraflarda Komitə yeniyetmələr üçün xüsusi nəzərdə tutulmuş islah müəssisələrində təsadüf edilən şəraitə diqqət yetirməzdən əvvəl azadlıqdan məhrum edilmiş bütün yeniyetmələr üçün onlarla qəddar rəftar hallarına qarşı bir sıra təhlükəsizlik tədbirləri işləyib hazırlayır. Komitə bununla belə şəxslərlə davranış qaydaları ilə bağlı öz mülahizələrini hakimiyyət orqanlarının nəzərinə çatdırmağa ümid edir. Ötən illərdə olduğu kimi, İQK öz ümumi məruzəsinin bu bölməsinə aid rəylərə görə öz minnətdarlığını bildirərdi.

21. Komitə ilkin mərhələdə bunu xüsusilə vurğulamaq istəyir ki, bu sahədə işlənilib hazırlanması mümkün olan hər-hansı standartlar Uşaq Hüquqları haqqında BMT-nin 1989-cu il Konvensiyası, Yeniyetmələrin Məhkəməsi Administrasiyası üzrə BMT-nin 1985-ci il Minimum Qaydaları, (*Pekin Aktı*) Azadlıqdan Məhrum Edilmiş Yeniyetmələrin Müdafiəsi üzrə BMT-nin 1990-cı il Aktı və Həddi-bülüğa Çatmamış Yeniyetmələrin Müdafiəsi üzrə BMT-nin 1990-cı il Direktivləri (*Riyad Sənədləri*) daxil olmaqla digər beynəlxalq akt və normativlərin məcmuəsində göstərilmiş sənədlərə əlavə şəklində qəbul olunmalıdır.

Komitə həmçinin yuxarıda adları çəkilmiş sənədlərdə təsbit olunmuş başlıca prinsiplərdən birini bəyəndiyini bildirir. Yəni, yeniyetmələr mümkün qədər qısa müddətə və son tədbir olaraq azadlıqdan məhrum edilməlidirlər. (Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiyanın 37b. maddəsi və *Pekin Aktının* 13-cü və 19-cu Qaydaları)

Yeniyetmələrlə qəddar rəftar hallarına qarşı təhlükəsizlik tədbirləri

22. Mandatında göstəriləndiyi kimi, azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələrin olduğu yerlərə baş çəkərkən İQK-nın başlıca prioriteti onların qəddar rəftara məruz qalıb-qalmaması hallarını aşkar etməkdən ibarətdir. Komitənin əldə etdiyi məlumat, baş çəkilmiş müəssisələrin əksəriyyətində belə hallara nadir hallarda təsadüf edildiyini göstərir.

23. Lakin, böyüklərdə olduğu kimi yeniyetmələrində digər islah müəssisələrinə nisbətən daha çox polis idarələrində qəddar rəftara məruz qaldıqları hiss olunur. Əslində bir neçə halda İQK nümayəndələri yeniyetmələrin polis işçiləri tərəfindən qəddar rəftar edilən və işgəncələr verilən şəxslər arasında saxlanması barədə kifayət qədər inandırıcı dəlillər toplamışlar.

Bu kontekstdə İQK xüsusülə qeyd edir ki, azadlıqdan məhrum edildikdən dərhal sonrakı müddətdə qəddar rəftar və işgəncələrə məruz qalma riski daha böyükdür. Buradan belə nəticə çıxır ki, ən mühüm tələb azadlıqdan məhrum edilmiş bütün şəxslərin (o cümlədən yeniyetmələrin) polisdə saxlanmağa məcbur edildikləri ilk vaxtdan etibarən onların həbs olunması faktı barədə qohumlarına və yaxud üçüncü tərəfə məlumat vermək, vəkilə və ya həkimə müraciət etmək hüquqları ilə təmin olunmalarıdır.

Bu təhlükəsizlik tədbirlərindən başqa bəzi məhkəmə orqanları etiraf edirlər ki, yeniyetmələrin təbiət etibarilə həssas olması əlavə profilaktik tədbirlərin həyata keçirilməsini tələb edir. Müvafiq şəxsə yeniyetmənin həbs olunması faktı barədə məlumat verilməsinin təminatı (yeniyetmənin bu barədə xahiş edib-etməməsindən asılı olmayaraq) polis işçilərinin qanuni vəzifə borcları funksiyalarına daxildir. Buna həmçinin müvafiq şəxs və ya vəkilin iştirak etmədiyi təqdirdə polis işçilərinə yeniyetməni sorğu-sual etmək hüququnun verilməməsi də misal ola bilər. İQK belə yanaşmanı təqdir edir.

24. Bir sıra digər müəssisələrə baş çəkmələrində İQK nümayəndələrinə məlumat verilmişdir ki, özlərini yaxşı aparmayan yeniyetmələrə ara-sıra "pedaqoji həmlə"lərin tətbiqi heyət üçün qeyri-xarakterikdir. Komitə hesab edir ki, qəddar rəftar hallarının qarşısının alınması məqsədilə fiziki təsirin bütün formaları qanunla qadağan olunmalı və təcrübədə buna yol verilməməlidir. Özünü yaxşı aparmayan yeniyetmə məhbuslar barəsində yalnız qanunla nəzərdə tutulmuş inzibati cəzalar tətbiq olunmalıdır.

25. Komitənin təcrübəsinə görə əgər yeniyetmələrə qarşı qəddar rəftar halları həqiqətən baş verirsə, bu, qərəzli niyyətlə verilən itzirablardan daha çox sui-istifadədən müdafiə olunmanın yoxluğunun nəticəsidir. Belə təhqir və vəzifəsindən sui-istifadə hallarının qarşısının alınmasına xidmət edən hər-hansı strategiyanın başlıca elementi həbsdə olan yeniyetmələrin yaşlılardan təcrid olunmuş şəkildə yerləşdirilmələridir.

nümayəndə heyəti tərəfindən müşahidə olunmuş bu prinsipə hörmət göstərilməməsini təsdiq edən daha bir neçə nümunə: yaşlı kişi məhbuslar yeniyetmə oğlanlar üçün nəzərdə tutulmuş kameralarda çox vaxt o məqsədlə birlikdə yerləşdirilir ki, onlar həmin kameralarda nəzarəti öz əllərində saxlayırlar, yeniyetmə qızlar isə yaşlı qadın məhbuslarla birgə yerləşdirilir, psixiki cəhətdən xəstə olan yeniyetmələr yaşlı xroniki xəstələrlə birgə saxlanılır.

Komitə qəbul edir ki, elə müstəsna hallar da ola bilər ki, (məsələn, uşaqlar və onların valideynləri tutulmuş mühacirlər kimi birgə saxlanıla bilər) yeniyetmələrin bəzi həddi-bülüğa çatmış gənclərdən təcrid olunması onların marağına tam uyğun ola bilər. Bununla belə, yeniyetmələrin onlarla heç bir əlaqəsi olmayan yaşlılarla birlikdə yerləşdirilməsi ikincilərin labüd hökumranlığı və istismarı imkanının yaranmasına səbəb olur.

26. Qarışıq cinsdən olan heyətlə idarəetmə cəzaçəkmə yerlərində (xüsusən də yeniyetmələrin olduğu yerlərdə) qəddar rəftar hallarına qarşı daha bir təhlükəsizlik tədbiridir.

Heyətin həm kişi, həm də qadınlardan ibarət olması cəzaçəkmə yerlərində həm himayəçilik ruhunun, həm də normal mühitin bərqərar olmasına müsbət təsir göstərə bilər.

Qarışıq cinsdən olan heyətlə idarəetmə habelə cinsi həssaslıq tələb edən (məsələn, müayinə zamanı) tədbirlər həyata keçirilərkən müvafiq heyətin yerləşdirilməsinə imkan verir. Bu məsələ ilə bağlı İQK bunu xüsusilə vurğulamaq istəyir ki, yaşlarından asılı olmayaraq azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslər eyni cinsdən olan heyət tərəfindən müayinə olunmalıdır və məhbusun soyunmasını tələb edən hər bir müayinə əks cinsdən olan himayəçi heyətin iştirakı olmadan aparılmalıdır. Bu prinsiplər xüsusilə yeniyetmələrə tətbiq olunur.

27. Nəhayət, baş çəksilmiş bir sıra müəssisələrdə İQK nümayəndələri müşahidə etmişlər ki, həbsxana heyəti yeniyetmələrlə birbaşa əlaqəyə girərək açıq şəkildə dəyənək gəzdirirlər. Belə təcrübə heyətlə məhbuslar arasında müsbət münasibətlərin yaranmasına mane olur. Daha yaxşı olardı ki, həbsxana heyəti ümumiyyətlə dəyənək gəzdirməsin. Əgər hər halda bu onlar üçün vacibdirsə, İQK təklif edir ki, dəyənəklər nəzərdən gizli saxlansın.

Yeniyetmələr üçün həbs mərkəzləri

1. Giriş

28. İQK-nın nəzərincə, cinayət törətməkdə müqəssir hesab olunan və bu səbəbdən azadlıqdan məhrum edilmiş bütün yeniyetmələr müvafiq yaşda olan bütün şəxslər üçün xüsusi nəzərdə tutulmuş və layihələndirilmiş həbs mərkəzlərində saxlanmalıdırlar. Bu mərkəzlər gənclərlə iş təcrübəsi olan heyət tərəfindən idarə olunmalı və orada onların ehtiyaclarına uyğun rejim təmin olunmalıdır.

Bundan başqa həbs altında olan yeniyetmələrə qayğı göstərilməsi uzun müddətli sosial uyğunsuzluq riskini azaltmaq üçün xüsusi səylər tələb edir. Bu, möhkəm tərbiyəvi və sosial-müalicəvi mühit daxilində yeniyetmələrin şəxsi ehtiyaclarını ödəmək üçün peşəkarların bacarıq və vərdiş səviyyələrini yüksəltməklə çoxsaylı inzibati-cəza tətbiq etmək tələbinə cavab vermək məqsədi daşıyır.

2. Həbsdə saxlanmanın maddi şəraiti

29. Yaxşı layihələndirilmiş yeniyetmə həbs mərkəzləri azadlıqdan məhrum edilmiş gənc şəxslər üçün həbsdə saxlanmanın müsbət və xüsusiləşdirilmiş şərtlərini təmin etməlidir. Bundan əlavə yeniyetmələrin müvafiq ölçüdə, yaxşı işıqlandırılmış və ventilyasiya sisteminə malik olan yataq və yaşayış sahələri lazımi qaydada təchiz olunmalı, müvafiq şəkildə tərtib edilməli və nəzərə çarpan stimullaşdırıcı təsir yaratmalıdır. Digər tərəfdən, icbari təhlükəsizlik tədbirləri həyata keçirilərsə, yeniyetmələrə kifayət miqdarda şəxsi əşyalar saxlamağa icazə verilir.

30. İQK əlavə etmək istərdi ki, o, bəzi müəssisələrdə yeniyetmə qızlar da daxil olmaqla, qadın məhbusların şəxsi gigiyenik ehtiyaclarına etinasız münasibət göstərilməsi meylini müşahidə etmişdir. Həbs altında olan belə məhbuslar üçün sanitar, yuyunma və s. şəraitin təmin olunması, habelə gigiyenik əşyalarla (sanitar məhrəbaları və s.) təchizat mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Belə ehtiyacların ödənilməməsi öz-özlüyündə qarşılıqlı münasibətlərin və normal rəftarın pozulmasına gətirib çıxarır.

3. Rejim fəaliyyəti

31. Məqsədli fəaliyyətin olmamasının hər bir məhbus üçün zərərli olmasına baxmayaraq, bu, fiziki fəallığa və zehni inkişafın stimullaşdırılmasına xüsusi ehtiyacı olan yeniyetmələr üçün daha təhlükəlidir. Azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələrə tam proqramda təhsil, idman,

istirahət, təlim məşqləri və s. faydalı məşğuliyyətlər təklif olunmalıdır. Fiziki tərbiyə bu proqramın əsas tərkib hissəsini təşkil edir.

Xüsusilə vacibdir ki, azadlıqdan məhrum edilmiş qızlara və gənc qadınlara kişi məhbuslar üçün nəzərdə tutulan bu fəaliyyət növlərindən eyni dərəcədə istifadə etmək hüququ verilsin. Çox vaxt İQK belə hallarla üzləşmişdir ki, yeniyetmə qızlara onlar üçün "müvafiq" sözü ilə şablonlaşdırılmış məşğuliyyətlər (məsələn, tikişçilik, əl işləri və s.) təklif olunduğu halda yeniyetmə oğlanlara daha çox peşə təlimi ilə bağlı işlər təklif olunur. Bu baxımdan İQK Pekin aktının 26.4. maddəsində qeyd edilmiş prinsipi bəyəndiyini bildirir. Beləki, azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmə qızlar gənc oğlan cinayətkarlara nisbətən az qayğı, müdafiə, yardım, xoş rəftar, təlim və s. almasınlar. Onlarla ədalətli rəftara zəmanət verilməlidir.

32. Komitənin baş çəkdiyi bir çox yeniyetmə həbs mərkəzlərindəki rejim təqdirəlayiq davranış nümayiş etdirilməsi mübadiləsində yeniyetmələrə əlavə imtiyazlar qazanmaq imkanı verən ümumiləşdirilmiş həvəsləndirici proqramları nəzərdə tutur.

Belə proqramların sosial-tərbiyəvi dəyərləri haqqında fikir söyləməyi İQK qarşısına məqsəd qoymamışdır. Lakin bu cür proqrama müvafiq olaraq yeniyetmələrə təklif olunan son hədli rejimin məzmununa və verilmiş proqram daxilində onların heyət tərəfindən təsadüfi qərar qəbul olunmasına qarşı lazımi təhlükəsizlik tədbirlərini əhatə edib-etməməsinə xüsusi diqqət yetirir.

4. Heyət məsələləri

33. Azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələrə qayğı və himayəçilik gərgin əmək tələb edən xüsusi bir vəzifədir. Bu vəzifəni yerinə yetirməyə borclu olan heyət bu yaş qrupundan olan yeniyetmələrlə işləmək, onların maddi rifahını qorumaq vəzifəsinin öhdəsindən gəlməyi bacaran və fərdi yetkinliyə malik olan şəxslər içərisindən ehtiyatla seçilməlidir. Xüsusən də onlarda gənclərlə işləmək və himayəçisi olduqları yeniyetmələrə rəhbərlik etmək və həvəsləndirmək bacarığı olmalıdır. Yalnız himayəçilik vəzifəsi olan şəxslər də daxil olmaqla bütün heyət üzvləri peşəkar təlim keçməlidirlər. Həm vəzifəyə başlanma müddətində və daimi əsasda, həm də öz vəzifələrini yerinə yetirərkən müvafiq xarici dəstək və nəzarətdən bəhrələnməlidirlər.

Bundan başqa belə mərkəzlərin müdiriyyətinə yüksək səviyyədə rəhbərlik etmə qabiliyyətinə malik olan şəxslər cəlb olunmalıdır ki, həm yeniyetmələr, həm də heyət tərəfindən onlara etibar edilmiş müsabiqə tələblərinə cavab verə bilsinlər və səmərəli idarə-üsulu prinsiplərinə dərinləndən bələd olsunlar.

5. Xarici aləmlə əlaqə

34. İQK azadlıqdan məhrum edilmiş bütün şəxslər üçün xarici aləmlə qənaətbəxş səviyyədə əlaqə saxlanmasının təmin olunmasına xüsusi diqqət yetirir. Rəhbər prinsiplər xarici aləmlə əlaqəni təşviq etməlidir. Belə əlaqələrə hər-hansı məhdudiyət qoyulması yalnız müstəsna təhlükəsizlik məsələləri və ya mövcud ehtiyatlarla bağlı mülahizələrə əsaslanmalıdır. Belə əlaqələrin fəal şəkildə təşviq olunması emosional məhrumiyyət və ya sosial vərdişlərin olmaması ilə bağlı problemləri olan azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələr üçün xüsusilə faydalı ola bilər.

İQK həmçinin bunu vurğulamaq istəyir ki, yeniyetmələrin xarici aləmlə əlaqəsi heç vaxt inzibati cəzalar şəklində məhdudlaşdırıla və ya inkar oluna bilməz.

6. Nizam-itizam

35. Yeniyetmələrin azadlıqdan məhrum olduqları yerlərdə özünü apara bilməyən məhbuslara tətbiq edilməli olan inzibati cəzalar nəzərdə tutulur.

Bununla bağlı İQK yeniyetmələrin bir nəfər üçün nəzərdə tutulmuş kameralara bənzər şəraitdə saxlanması və onların fiziki və zehni sağlamlığına laqeyd münasibətdən və müvafiq tədbirlərin zəif həyata keçirilməsindən xüsusi narahatlığını bildirir. Komitə hesab edir ki, belə tədbirlərə yalnız müstəsna hallarda əl atılmalıdır. Əgər yeniyetmələr digərlərindən təcrid olunmuş şəkildə saxlanırsa, bu mümkün qədər qısa müddətli olmalı və bütün hallarda müvafiq insanlarla əlaqə təmin olunmalı, onlara oxu materiallarını əldə etmək imkanı verilməli, hər gün ən azı bir saat həyət gəzintisi təklif edilməlidir.

Yeniyetmələrə tətbiq olunan bütün inzibati proseduralar formal təhlükəsizlik qaydalarına riayət olunmaqla müşayiət edilməli və lazımı şəkildə qeyd olunmalıdır. Xüsusən də, yeniyetmələrin onların hər-hansı bir cinayət törətməkdə şübhəli hesab olunduqları barədə məlumatla tanış olmaq və tətbiq olunmuş hər-hansı bir inzibati cəza əleyhinə yuxarı hakimiyyət orqanlarına müraciət etmək hüquqları vardır. Belə inzibati cəzalarla bağlı bütün məlumat yeniyetmələrin azadlıqdan məhrum edildikləri hər bir müəssisədə saxlanan qeyd jurnalında dəqiq yazılmalıdır.

7. Şikayətlər və təftiş qaydaları

36. Şikayətlərin və təftişlərin keçirilməsinin səmərəli proseduraları yeniyetmə müəssisələrində qəddar rəftar hallarına qarşı əsas təhlükəsizlik tədbirlərindəndir.

Yeniyetmələr həm müəssisənin inzibati binalarının daxilində, həm də xaricində onlar üçün daim açıq olan şikayət etmək imkanına və müvafiq hakimiyyət orqanlarına məxfi daxilolma hüququna malik olmalıdırlar.

İQK habelə yeniyetmələrin şikayətlərini qəbul etmək, zəruri hallarda isə həmin şikayətlərlə bağlı tədbir görmək, yaşayış şəraitini və təchizat məsələlərini təftiş etmək səlahiyyətinə malik olan müstəqil orqanlar (məsələn, baş çəkmə komitələri və ya hakimlər) tərəfindən bütün yeniyetmə müəssisələrinə müntəzəm surətdə baş çəkilməsinə xüsusi əhəmiyyət verir.

8. Tibbi xidmət məsələləri

37. Həbsxanada sağlamlığı mühafizə xidmətinin təşkil olunması məsələlərini təftiş edərkən İQK öz 3-cü Ümumi məruzəsində (cf. CPT/Inf (93)12, 30-dan 77-dək olan paraqraflar) öz işinin əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirən bir sıra ümumi meyarlar (həkimə müraciət, bərabər hüquqlu qayğı ilə əhatə olunma, xəstənin razılığının və məxfiliyin təmin olunması, profilaktik tədbirlərin həyata keçirilməsi, peşə müstəqilliyi və peşə təcrübəsi) seçmişdir. Bu meyarlar həbs mərkəzlərində yeniyetmələr üçün eyni qüvvəyə malikdir.

38. Əlbəttə, İQK azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələrin özəl tibbi ehtiyaclarına da xüsusi diqqət yetirir. Yeniyetmələrə təklif olunan tibbi xidmətlərin çoxpilləli (tibbi-psixiki-sosial) qayğı proqramının ayrılmaz tərkib hissəsini təşkil etməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu *inter-alia* nəzərdə tutur ki, müəssisələrdə tibbi xidmət göstərən heyət (həkimlər, tibb bacıları, psixoloqlar və s.) ilə məhbuslarla müntəzəm təmasda olan digər peşəkarlar (sosial işçilər və müəllimlər daxil olmaqla) arasında sıx əməkdaşlıq olsun. Bu vəzifə azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələrə göstərilən tibbi xidmət yardımı və müalicənin kompleks şəkildə aparılmasını və bütövlüyünü təmin etməlidir.

Habelə arzu olunur ki, həbs mərkəzlərinin tibbi proqramlarının məzmunu yazılı şəkildə qeyd edilsin və orada iştirak etməyə cəlb olunmuş heyətin bütün üzvləri üçün açıq olsun.

39. Azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələr həbs mərkəzlərinə salındıqdan sonra mümkün qədər tez müddətdə həkimlər tərəfindən lazımi qaydada sorğu-sual olunmalı və fiziki cəhətdən müayinə olunmalıdırlar. Sorğu-sual və müayinə onların daxil olduğu gündə həyata keçirilməlidir. Lakin yenidən daxil olmuş yeniyetmələrin tibbi xidmət heyəti ilə ilk əlaqəsi sonradan həkimə məlumat verilməklə yüksək ixtisaslı tibb bacıları ilə də ola bilər.

Yeni qəbul olanların belə tibbi müayinəsi lazımi şəkildə aparılarsa, o, müəssisənin tibb xidmətinə potensial tibbi problemləri olan gənc şəxsləri aşkar etməyə imkan verməlidir. İlk mərhələdə belə problemlərin kifayət qədər aşkar olunması müəssisənin tibbi-psixi-sosial qayğı proqramını daxilində səmərəli profilaktik tədbirlərin keçirilməsinə kömək edir.

40. Bundan əlavə, bunun da sübuta ehtiyacı yoxdur ki, azadlıqdan məhrum edilmiş bütün yeniyetmələr onlar üçün nəzərdə tutulmuş rejimdən asılı olmayaraq (inzibati təcridxanalar da daxil olmaqla) istənilən vaxt məxfi surətdə həkimə müraciət etmək hüququna malikdirlər. Habelə, müvafiq tibb sahəsi mütəxəssisinə müraciət (dentist daxil olmaqla) hüququ təmin olunmalıdır.

41. İstənilən həbs yerlərində tibbi xidmətin əsas vəzifəsi yalnız xəstə məhbusların müalicə olunması ilə məhdudlaşdırılmamalıdır, o, eləcə də sosial və profilaktik tibbi xidmətin məsuliyyətini öz üzərinə götürməlidir. Bu mənada İQK azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələrə göstərilməli olan özəl qayğının iki aspektini, əsasən də məhbusların qidalanması və tibbi təhsilin təminatı məsələlərini xüsusilə vurğulamaq istəyir.

Tibbi xidmət heyəti məhbusların təchiz olunduğu qida məhsullarının keyfiyyətinin yoxlanmasında fəal rol oynamalıdır. Bu, tam yetkinlik dövrünə çatmamış yeniyetmələr üçün xüsusilə böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə hallarda qeyri-qənaətbəxş qidalanmanın nəticələri tam fiziki yetkinlik dövrünə çatmış gənclərlə müqayisədə xüsusilə təhlükəli ola bilər.

Bu da hərtərəfli şəkildə etiraf olunur ki, azadlıqdan məhrum edilmiş yeniyetmələr risk etməyə daha çox meyillidirlər, xüsusən də dərmanlar, alkoqol və cinsi məsələlərdə. Deməli, gənc şəxslərin münasib tibbi təhsillə təmin olunması profilaktik tibbi xidmət proqramının vacib elementi kimi qəbul edilməlidir. Belə proqram dərmanların və yoluxucu xəstəliklərin təhlükəsi haqqında məlumatları özündə birləşdirir.